ERNEST XEMINGWAY

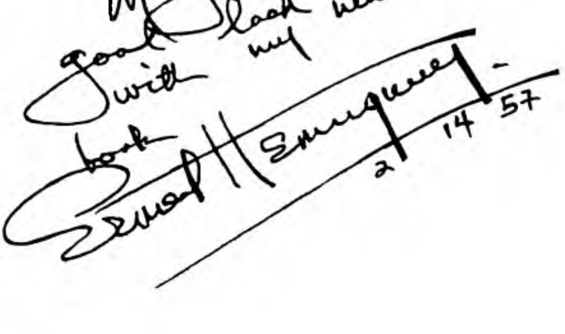

ERNEST XEMINGUEY

Chol va dengiz

qissa

«O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi»
Davlat ilmiy nashriyoti
Toshkent – 2018

CHOL VA DENGIZ

Chol qayiqda yolg'iz o'zi Golfstrimda baliq ovlardi. Dengizga chiqayotganiga mana sakson to'rt kun ham to'ldi, ammo hali birorta baliq tutganicha yo'q. U bilan qirq kun bola birga bo'ldi. Hadeganda qo'li quruq qaytavergach, ota-onasi unga endi cholning o'taketgan *Salao*, ya'ni «o'lguday omadi yurishmagan odam» ekanini aytib, bundan buyon boshqa qayiqda dengizga chiqish kerakligini qulog'iga quydilar. Haqiqatan ham birinchi haftaning o'zidayoq bu qayiqda baliq desa arziguday uchta baliq tutib kelishdi. Deyarli har kuni cholning dengizdan quruq qaytayotganligini ko'rib bola ich-ichidan ezilar edi. U cholning uskunalari, changak, garpun va machtaga o'ralgan yelkanlarini tashishga yordamlashgani qirg'oqqa kelardi. Dag'al matodan to'qilgan yelkan yamalaverib, ola-qu-

roq bo'lib ketgan, o'rog'liq holda yaksoni chiqqan polkning yaloviga o'xshardi.

Chol oriq va holdan toygan, ensasini chuqur ajinlar tilib o'tgan, betlari esa quyosh nurining tropik dengiz yuzidan aks etib chiqishidan paydo bo'ladigan beozor teri rakining jigarrang dog'lari bilan qoplangan edi.

Dog'lar cho'zilib gardanigacha tushgan, yirik baliqlarni tortib olayotganda chizimchalar o'yib yuborgan qo'llarida chuqur chandiq izlari ko'rinardi. Ammo bu izlar ichida yangisi yo'q, hammasi ham uzoq suvsizlikdan qaqrab yotgan biyobon darzlari singari ko'hna edi. Cholda nimaiki bor bo'lsa, bari ham eski, faqat dengiz tusini olgan moviy, mardona odamlarnikiga xos quvnoq ko'zlari bundan mustasno edi.

– Santyago, – dedi bola bog'log'liq qayiq turgan qirg'oqdan yuqorilab ketgan yo'l osha ko'tarilisharkan, – endi yana sen bilan dengizga chiqishim mumkin. Hozir biroz pul ishlab qo'ydik.

Chol bolani baliq oviga o'rgatgan, shuning uchun ham bola uni yaxshi ko'rardi.

– Yo'q, – dedi chol, – sen baxti chopgan qayiqda ov qilyapsan. O'shanda qolganing ma'qul.

– Esingda bormi, bir vaqtlar rosa sakson yetti kun dengizga chiqib, qup-quruq qaytuvding, keyin ikkalamiz ketma-ket uch hafta kuniga katta-katta baliq ushlab keltirganmiz.

– Esimda, – dedi chol, – sen menga ishonmaganingdan ketganing yo‘q, bilaman.

– Otam majbur qildi. O‘zim bo‘lsam, hali kichkinaman, shuning uchun ularning aytganini qilishim kerak.

– Bilaman, – dedi chol. – O‘zi ham shunday bo‘lishi kerak.

– Otam bo‘lsa, uncha ishonqiramaydi.

– Ha, – dedi chol. – Biz esa ishonamiz. To‘g‘rimi?

– Bo‘lmasa-chi. Istasang, yur, seni Terrasda pivo bilan mehmon qilaman. Keyin asboblarni olib ketamiz.

– Hay, mayli, – dedi chol. – Baliqchi baliqchini siylamoqchi ekan, demak...

Ular Terrasga kelib o‘tirishdi. Ko‘pgina baliqchilar cholni mazax qilishar, ammo u buni ko‘ngliga og‘ir olmas edi. Yoshi ulg‘ayibroq qolgan baliqchilar esa unga qarab xafa bo‘lib ketishar, biroq sir boy bermas va oqim haqida, qarmoqni qancha chuqurlikka tashlashlari, obi-havo, nihoyat, dengizda nimalar ko‘rishgani to‘g‘risida be-

ozor gurunglashib o'tirishardi. Bugun ishi o'ngidan kelganlar ovdan allaqachon qaytishgan va o'lja marlinlarini tozalab, bir juft taxta ustiga ko'ndalang qo'yishgancha to'rtovlashib ularni baliq omboriga eltib topshirishgan edi. Bu yerdan baliqlarni muzlatgichda Gavana bozoriga keltirib sotardilar.

Akula ovlab kelgan baliqchilar esa, ularni ko'rfazning narigi qirg'og'idagi zavodga topshirishardi. U yerda akulalarni bloklarga osib qo'yib, jigarlarini sug'urib olishar, qanotlarini kesib, terisini shilishgandan so'ng go'shtini tuzlashga parrak-parrak qilib kesishardi.

Shamol sharqdan esdi deguncha, o'zi bilan akula korxonasining qo'lansa hidini olib kelardi; ammo bugun hid deyarli sezilmas, chunki shamol shimoldan esa boshlab, ko'p o'tmay, butunlay tingan edi. Shuning uchun ham Terras serquyosh va so'lim edi.

– Santyago, – dedi bola.

– Xo'sh? – javob berdi chol. U stakanidagi pivoga tikilib o'tirarkan, uzoq o'tgan kunlarni eslardi.

– Ertaga senga sardin tutib keltirsam, maylimi?

– Ovora bo‘lma. Yaxshisi, borib beysbol o‘yna. Hali eshkak urishga kuchim yetadi. Rodjelio bor – to‘r tashlab turadi.

– Yo‘q, xo‘p deya qolgin. Rost, sen bilan birga baliq ovlashim mumkin emas ekan, ul-bulingga yordamim tegsa deyman.

– Axir sen meni pivo bilan siylayapsan-ku, – dedi chol. – Endi katta yigit bo‘lib qolding.

– Birinchi marta meni dengizga olib chiqqaningda yoshim nechada edi?

– Beshda. Qayiqqa tirik baliqni tortib olganimda u sal bo‘lmasa hamma narsani chilparchin qilib yuborayozgan va sen ham bazo‘r jon saqlab qolgan eding, esingdami?

– Esimda. U quyrug‘i bilan urib bankani sindirgan, sen bo‘lsang, uni to‘qmog‘ing bilan rosa do‘pposlagan eding. Meni qayiqning mayda-chuydalar yotgan burniga itqitib yuborgansan. Qayiq zirillab qaltirovdi, xuddi o‘tin chopganday, to‘qmog‘ingning to‘q-to‘q ovozi eshitilib turuvdi. Hamma yoqni chuchmal qon hidi bosib ketgan edi. Bularning bari esimda.

– Rostdan ham bularning hammasi esingdami yoki keyin senga aytib berganmidim?

– Meni o‘zing bilan dengizga olib chiqqan kuningdan tortib, hammasi esimda.

Chol oftobda qizarib ketgan, inonuvchan va mehribon ko‘zlari bilan unga qaradi.

– Agar o‘z o‘g‘lim bo‘lganingda hozir ham seni o‘ylab-netib o‘tirmay, dengizga olib chiqardim. Ammo o‘z ota-onang bor, boz ustiga baxti chopgan qayiqda ov qilyapsan.

– Kel endi, senga sardin tutib keltiray, yo‘q demagin. Innaykeyin, to‘rt dona xo‘rak topib kelaman. Qayerdan topishni o‘zim bilaman.

– Menda hali bugungilari shundoq turibdi. Ularni tuzli yashikka solib qo‘ydim.

– Senga to‘rtta yangisini tutib kelaman.

– Bittasi ham yetadi, – e’tiroz bildirdi chol.

U shunday ham kelajakka na ishonchini va na orzu-umidini yo‘qotmagan bo‘lsada, hozir bu hislar uning qalbida, go‘yo dengizdan kishining qulfi-dilini ochadigan shabboda esgandagidek, mustahkamlana borardi.

– Ikkita, – dedi bola.

– Mayli, ikkita, – taslim bo‘ldi chol. – Mabodo sen ularni o‘g‘irlab olmaganmisan?

– Kerak bo'lsa, o'g'irlardim ham. Ammo ularni sotib olganman.

– Rahmat, – dedi chol.

Itoatkorlik ruhi qachondan boshlab o'z qalbida qo'nim topgani ustida bosh qotirib o'tirmoqlik uchun chol benihoya soddadil edi. Ammo u o'zining itoatgo'y bo'lib qolganini va bu itoatdan u o'z nomusi, insonlik qadr-qimmatini yo'qotmaganligini bilar edi.

– Agar oqim o'zgarmasa, ertaga kun yaxshi bo'ladi, – dedi chol.

– Qayerda ov qilmoqchisan?

– Qirg'oqdan uzoqroq joyda. Shamol o'zgarganda qaytaman. Tong otmasdan chiqaman.

– Sherigimni ham uzoqroqda ov qilishga ko'ndirish kerak bo'ladi. Agar qarmog'ingga juda katta baliq ilinib qolsa, biz yordamlashib yuboramiz.

– Uning qirg'oqdan ko'proq uzoqlashishga tobi-pobi yo'q.

– Shunaqa, – dedi bola. – Ammo men uning ko'zi o'tmaydigan biror narsani topishga harakat qilaman. Juda bo'lmasa, chaykalar bor-ku, o'shanda uni tilla makrel tutamiz deb uzoqroqqa borishga ko'ndirish mumkin.

– Nahotki uning ko‘zlari shu qadar ojiz bo‘lib qolgan bo‘lsa?

– Nimasini aytasan, ko‘r desa ham bo‘ladi.

– Qiziq. U axir hech vaqt toshbaqa ovlamas edi, shekilli. O‘zi shu toshbaqa ovi hammadan ham ko‘zni o‘tmas qilib qo‘yadi.

– Lekin sen shuncha yil toshbaqa deb Moskit qirg‘og‘iga borsang ham ko‘zlaring baribir joyida-ku.

– Menmi? Mening zuvalam o‘zi boshqacha uzilgan.

– Agar juda ham kattakon baliq duch kelib qolsa kuching yetarmikin?

– Yetsa kerak, deb o‘ylayman. Hamma gap – epchillikda.

– Asboblarni uyga eltib qo‘yaylik-a. Keyin men to‘rni olib, sardin tutishga boraman.

Ular asboblarni qayiqdan tushirishdi. Chol yelkasiga machtani oldi, bola esa, jigarrang kalava ipdan chambarchas to‘qilgan qarmoq chilvirlari solingan yashik, changak va dastali garpunni ko‘tardi. Qayiqda xo‘raklar solingan yashik hamda yirik baliqlarni suv betiga tortib chiqaril-

ganda ularni garang qilish uchun ishlatiladigan to'qmoq qoldi. Cholning asbob-uskunalarini o'g'irlab ketish hech kimning xayoliga ham kelmasa kerak edi-yu, ammo yelkan va og'ir anjomlar tun shabnamidan nam tortib qolmasligi uchun ularni uyga olib borib qo'ygan ma'qul edi. Garchi chol o'z narsalariga shu yerlik odamlardan birortasi ham ko'z olaytirmasligiga amin bo'lsa-da, harqalay, changak va garpunni yomon ko'zdan xoliroq tutishga harakat qilardi.

Ular yo'ldan cholning kulbasiga ko'tarildilar va lang ochiq eshikdan ichkariga kirishdi. Chol machta va unga o'ralgan yelkanini devorga suyadi, bola esa, qo'lidagi narsalarni uning yoniga qo'ydi. Machtaning uzunligi bu yerda *ougua* deb ataladigan qirol palmalarining yaproqlaridan qurilgan kulbaning bo'yiga teng edi. Kulbada karavot, stol, stul va quruq sahnga pistako'mir bilan obi yovg'on tayyorlash uchun o'yilgan o'choq bor edi. Uning tekislab quritilgan tolasimon yaproqlardan bo'lgan jigarrang devorlarini Tangri qalbi va *Santa Maria del Cobre*-ning rangdor oleagrafiya bilan ishlangan tasviri bezab turar edi. Bular unga mar-

hum xotinidan qolgan edi. Qachonlardir devorda xotinining rangdor surati ham osig'liq turardi, ammo keyin chol uni bekitib qo'ydi, chunki ko'zi tushsa, juda-juda ezilib ketardi. Endi surat burchakdagi tokchada, toza ko'ylak ostida yotardi.

– Kechki ovqatga nimang bor? – so'radi bola.

– Bir tovoq sariq guruch bilan baliq. Yeysanmi?

– Yo'q, men uyda ovqatlanaman. Senga o't yoqib beraymi?

– Kerakmas. Keyinroq o'zim yoqaman. Balki, guruchni sovuqligicha yerman.

– To'rni olsam maylimi?

– Bemalol.

To'r-po'r degan narsadan allaqachonoq nom-nishon qolmagan – uni qay mahal pullab yuborishgani bolaning yodida edi. Shunday bo'lsa ham har ikkovlari buni bilmaganga solishar va o'zlarini go'yo cholda to'r borday tutishar edi. Mis tovoqda sariq guruch bilan baliq ham yo'q edi, bola buni ham bilardi.

– Sakson besh – baxt keltiruvchi raqam, – dedi chol, – Qalay, ertaga ming qadoqli baliq tutishimga ko'zing yetadimi?

– Men to‘r topib, sardin tutgani boraman. Hozircha ostonada o‘tirib tur, bu yerga oftob tushib turibdi.

– Mayli. Menda kechagi gazeta bor. Beysbol haqida o‘qib turaman.

Cholda haqiqatan ham gazeta bormidi yoki bu ham yolg‘on gapmidi, bola bilmasdi. Lekin chol karavot tagidan chini bilan ham gazeta oldi.

– Menga buni vino do‘konida Periko berdi, – deb tushuntirdi chol.

– Men sardin tutaman-u qaytaman. O‘zimnikini ham, senikini ham birga muzga qo‘yaman, ertalab bo‘lishib olamiz. Qaytib kelganimda beysbol haqida gapirib berasan.

– «Yanki»ning yutqazishi mumkin emas.

– Klivlend «Hindilar»i ularni boplab qo‘ymasa deb qo‘rqaman.

– Qo‘rqma, o‘g‘lim. Ulug‘ Di Madjioni bir eslagin-a.

– Men faqat «Hindilar»dangina emas, Detroyt «Yo‘lbarslari»dan ham qo‘rqaman.

– Xudo ko‘rsatmasin, sen hali sinsinatilik «Qiziltanlar»dan ham, Chikago «Oq paypoqlar»idan ham qo‘rqib o‘tirarsan.

– Gazetani o‘qib tur, men qaytgach, gapirib berasan.

– Menga qara, sakson besh raqamli lotoreya chiptasini sotib olsak-chi, nima deysan? Axir ertaga sakson beshinchi kun-ku!

– Olsak, olaveramiz-da, – dedi bola. – Balki, sakson yetti raqamligi yaxshidir? Axir o‘tgan gal sakson yetti kun bo‘lgan ediku.

– Bir narsa ikki marta hech qachon qaytarilmaydi. Sen sakson besh raqamli chiptani topa olasanmi?

– Qidirib ko‘raman.

– Bir dona. Ikki dollar-u ellik sentligidan. Buni qayerdan qarz olsak ekan?

– Bundan osoni yo‘q. Men ikki dollar-u ellik sentni xohlagan vaqtimda qarz olishim mumkin.

– Olaman desam, men ham ilojini qilardim-u, biroq men qarz olmaslikka harakat qilaman. Oldin qarz olasan, keyin sadaqa so‘raysan.

– Ehtiyot bo‘l, qariya, tag‘in shamollab qolmagin. Sentabr ekanligini unutma.

– Sentabrda yirik baliq ko‘payadi. May oyida baliq ovlash har kimning ham qo‘lidan keladi.

– Xo‘p, bo‘lmasa, men sardinni to‘g‘rilab kelay, – dedi bola.

Respublika bolalar kutubxonasi
Inv. № 347830

Bola qaytib kelganda kun botgan, chol esa kursida o‘tirganicha uyquga ketgan edi. Bola karavotdan eski askar adyolini olib, kursi suyanchig‘i aralash cholning yelkasini yopib qo‘ydi.

Bu yelkalar, cholning keksayib qolganiga qaramasdan, zabardast, bo‘yni ham undan qolishmaydigan darajada baquvvat va hozir, chol boshini ko‘kragiga solintirib uxlagan tobda, ajinlari ham u qadar ko‘zga tashlanmas edi. Uning ko‘ylagi ham xuddi yelkaniday qirq yamoq bo‘lib ketgan, yamoqlar quyosh taftidan ola-bula tusga kirgan edi. Ammo cholning yuzi harqalay ancha qarimsiq bo‘lib qolgan va hozir ko‘zlari yumilib uyquga ketganda, xuddi jonsizga o‘xshab ko‘rinardi. Cholning tizzasida, uchib ketmasin deb, tirsak bilan bosib olingan gazeta yotardi. U oyoq yalang edi.

Bola uni uyg‘otib o‘tirmay chiqib ketdi, qaytib kelganda chol hamon uyquda edi.

– Tur! – uyg‘otdi uni bola va qo‘lini cholning tizzasiga qo‘ydi.

Chol ko‘zini ochdi va bir muddat qayerdandir juda uzoqlardan qaytayotganday bo‘lib turdi. Keyin jilmayib:

– Nima olib kelding? – deb so‘radi.

– Yegulik keltirdim. Hozir ovqatlanamiz.

– Hali uncha ochiqqanim ham yo‘q.

– Kelsang-chi endi, och qoringa baliq ovlab bo‘larmishmi?

– Ba’zan shunday ham bo‘lgan, – dedi chol o‘rnidan qo‘zg‘alarkan, gazetani taxlay turib, so‘ng adyolini yig‘ishtira boshladi.

– Adyolni yig‘ishtirma, – dedi bola. – Men tirik ekanman, ovqatlanmasingdan turib, seni baliq ovlashga qo‘ymayman.

– Unday bo‘lsa, dard ko‘rmagin, umring uzoq bo‘lsin, – dedi chol. – Qani, nima yeymiz?

– Qora loviya bilan guruch, qovurilgan banan va yaxna go‘sht.

Bola ovqatni Terras restoranidan metall idishda olib kelgan edi. U vilka, pichoq va qoshiqlarni cho‘ntagiga solib olgan, bularning har biri alohida-alohida qog‘oz salfetkalarga o‘ralgan edi.

– Shuncha narsani senga kim berdi?

– Restoran xo‘jayini Martin.

– Unga rahmat deb qo‘yish kerak.

– Xotirjam bo‘l, men uni rozi qildim, – dedi bola.

– Men unga katta baliqning eng sergo‘sht joyidan beraman, – dedi chol. – Axir

bu uning bizga qilayotgan birinchi yordami emas-ku.

– Yo‘q, birinchi emas.

– Unday bo‘lsa, bir bo‘lak go‘sht ozlik qiladi. U bizga ko‘p yaxshilik qilgan.

– Bugun-chi, pivo ham berdi.

– Men hammadan ham konservalangan pivoni yaxshi ko‘raman.

– Bilaman. Lekin bugun u shishada pivo berdi. Shishasini qaytarib beraman.

– Xo‘p, rahmat senga, – dedi chol, – kel, ovqatlanaylik.

– Men senga qachondan beri ovqatlanaylik deyapman, – dedi mehribonlik bilan bola. – Ovqat sovub qolmasin deb, idishning og‘zini ochmay, kutib turibman.

– Hay mayli, yuvinib olsam bo‘lardi-da.

«Qayerda ham yuvinarding? – o‘yladi bola. Bu yerdan kolonkagacha ikki kvartal bor edi. – Unga sovun va yaxshi sochiq olib berish zarur, suvning ham ketini uzmaslik kerak. Bu to‘g‘rida nega avval o‘ylab ko‘rmagan ekanman. Unga yangi ko‘ylak, qishki kurtka, biron etik-petik va yana bir adyol ham lozim».

– Lazzatli go‘sht ekan, – maqtadi chol.

– Beysbol haqida gapirib ber, – so‘radi undan bola.

– Amerika ligasida, men aytganimdek, «Yanki» yutyapti, – mamnuniyat bilan so'zlay boshladi chol.

– Shunday-ku-ya, lekin bugun ularning tozayam tit-pitini chiqarib yuborishdi.

– Bu hech gap emas. Yana ulug' Di Madjio o'yinning payxovasini olgan.

– Komandada uning bir o'zi emas-da.

– To'g'ri-yu. Lekin hamon o'yinning natijasi unga bog'liq. – Bruklinliklar bilan filadelfiyaliklar o'ynaydigan ikkinchi ligada esa yutishga faqat bruklinliklarda imkoniyat bor. Dik Sayzler qanday o'ynaganligini sen har holda eslasang kerak? Eski parkda bo'lgan o'yindagi uning zarbalarini aytmaysanmi? Bay-bay.

– Juda zo'r-e, qurg'ur! U hammadan uzoqqa otadi.

– Uning Terrasga kelgani esingdami? Men uni o'zim bilan birga baliq oviga taklif qilmoqchi bo'ldim-u, lekin iymandim. Senga taklif qil, desam, sen ham uyalding.

– Esimda. Men qo'rqib, tentaklik qildim. Kim biladi, balki, rozi bo'larmidi? O'la-o'lguncha esdan chiqmaydigan ish bo'lardi-da.

– Qani endi ulug' Di Madjioni o'zimiz bilan birga dengizga olib chiqolsak, a? –

dedi chol. – Otasi baliqchi bo‘lgan deyishadi. Kim biladi, balki, uning o‘zi ham bir vaqtlar bizga o‘xshagan kambag‘al bo‘lgandir. Aytganimizda, kelishga or qilib o‘tirmasdimi, balki.

– Ulug‘ Sayzlerning otasi hech qachon kambag‘al bo‘lgan emas. Mening yoshimda u chinakam komandada o‘ynar ekan.

– Men bo‘lsam sening yoshingda yelkanli kemada yunga bo‘lib, Afrika qirg‘oqlariga suzib borganman. Kechqurunlari yo‘lbarslarning qirg‘oqqa chiqishini ko‘rganman.

– Bir gapirib beruvding.

– Xo‘sh, biz nima haqda gaplashmoqchimiz o‘zi – Afrika to‘g‘risidami yoki beysbol haqidami?

– Yaxshisi, beysbol haqida. Menga buyuk Djon Mak-Grou haqida gapirib ber.

– U ham avvallari bizning Terrasimizga kelib turardi. Ammo ichib olsa, tamom, unga hech ham bas kelib bo‘lmasdi. U faqat beysbolgina emas, ot jinnisi ham edi. Har doim cho‘ntagida musobaqa programmasini olib yurar va telefon orqali otlarning nomini atab, ularga pul tikardi.

– U ulug‘ trener edi, – dedi bola. – Otam u butun dunyoda tengi yo‘q trener bo‘lgan deydi.

– Uni boshqalardan ko'proq ko'rgani uchun shunday deydi. Agar Dyuroshe ham biz tomonlarga har yili kelib turganda otang uni ham dunyoda tengi yo'q trener, deb maqtagan bo'lardi.

– Seningcha, eng zo'r trener kim? Lyukmi yoki Mayk Gonsalesmi?

– Menimcha, ular bir-birlaridan qolishmaydilar.

– Dunyoda eng chapdast baliqchi – sensan.

– Unday emas. Mendan ham zo'r baliqchilarni ko'rganman.

– Qu e Va![1] – dedi bola. – Dunyoda yaxshi baliqchilar kam emas, juda ajoyiblari ham bor. Lekin sening oldingga tushadigani yo'q.

– Rahmat. Sen shunday deb o'ylasang, xursandman. Menga judayam katta baliq tushmaydi, deb umid qilaman, aks holda ishni do'ndirolmay qolib, hafsalangni pir qilib qo'ymasam, deb qo'rqaman.

– Haqiqatan ham avvalgi kuching bo'lsa, dunyoda sen eplolmaydigan baliq topilmasa kerak.

– Balki, ilgarigi kuchim qolmagandir. Lekin menda g'ayrat bor, chidamim ham yetarli.

[1] Qo'ysang-chi!

– Endi sen yotib uxla, ertalab tetik bo‘lib turishing kerak. Men bo‘lsam idishlarni olib borib beraman.

– Mayli. Xayrli kech. Ertalab men seni uyg‘otaman.

– Sen men uchun naq qo‘ng‘iroq soatning o‘zisan, – dedi bola.

– Men uchun qarilikning o‘zi qo‘ng‘iroq soat. Chollar nega juda barvaqt turisharkin-a? Nahotki, buni qolgan umrlaridan bir kunini bo‘lsa ham cho‘zish niyatida qilishsa?

– Bilmadim. Faqat shuni bilamanki, yoshlar qattiq va ko‘p uxlashadi.

– Boshimdan o‘tgan, bilaman, – dedi chol. – Men seni vaqtida uyg‘otaman.

– Negadir meni anovi uyg‘otganini yoqtirmayman. Xuddi men undan qolishadigandek.

– Tushundim.

– Xayrli kech, Santyago.

Bola ketdi. Ular chiroq yoqmasdan ovqatlanishganidan chol qorong‘ida yechinib yotdi. U kiyimlariga gazetani ham qo‘shib o‘rab, yostiq o‘rniga boshiga qo‘ydi, adyoliga burkanib, karavotning quruq prujinalariga tashlab qo‘yilgan eski gazetalar ustiga cho‘zildi.

U yotdi-yu, uxlab qoldi. Uyqusida yoshlik chog‘lari o‘tgan Afrika, uning uzun, oltin qirg‘oqlari va ko‘zni qamashtirgudek oppoq sayozliklar, yuksak qoya va haybatli qo‘ng‘ir tog‘lar tushiga kirdi. Endi u yana har kecha uyqusida shu qirg‘oqlarga qo‘nar, uvvos bilan otilgan to‘lqinlarning shovqinini eshitar va yerliklar tushgan qayiqni to‘lqin qirg‘oqqa qanday surib borayotganini ko‘rib turardi. Tushida u hamon palubadan chiqayotgan los va smola isini tuyar, dimog‘iga ertalabki shamol qirg‘oqdan olib kelgan Afrika nafasi urilardi.

Odatda, shu bo‘y dimog‘iga kirdi deguncha, chol uyg‘onib ketar va kiyinib, bolani uyg‘otgani jo‘nardi. Ammo bugun o‘sha qirg‘oq hidi juda erta dimog‘iga urildi va bu tushida bo‘layotganini bilgach, dengizdan turtib chiqqan qoyalarning oq cho‘qqilarini, Kanar orollarining gavan va ko‘rfazlarini yana bir bor ko‘rish uchun uyqusidan bosh ko‘targisi kelmadi.

So‘nggi paytlarda uning tushiga na to‘fonlar, na xotinlar va na buyuk voqealar, na ulkan baliqlar va na janjal-suronlar, na kuch sinash musobaqalari va na o‘z xotini kirardi. Endi tushida uzoq